

ואני תפילתי: בין משה רבינו לחנה

הודיה ספיבק

משה רבינו הוא ה-דמות בהיסטוריה של העם היהודי. מרכזיותו אינה מעורערת, והוא עוטר בשבחים ומעלות לאורך כל הדורות. התורה מעידה על כך באופן שאינו משתמע לשני פנים: **במדבר פרק י"ב** - "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה", **בדברים פרק ל"ד** - "וְלֹא-קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדְעוּ ה' פְּנִים אֶל-פְּנִים" ועוד ועוד. כמנהיגם של עמ"י במדבר, הוא נושא בכל התפקידים כלפי צאן מרעיתו, ומכח זה הוא גם נושא תפילות רבות עבורם. למרות כל זאת, כשאנחנו לומדות הלכות תפילה, יש הלכות ספורות שנלמדות מדרכו בתפילה של משה רבינו, אך אין להן מרכזיות מיוחדת.

לעומתו, חנה, אימו של שמואל, משפיעה על תפילת עם ישראל באופן המהותי ביותר, באופן שבו אדם ניגש לאלוקים בגופו. חנה הינה דמות משנית בספר שמואל, מופיעה בפרקים הראשונים בלבד, אך הופעתה כדמות מתפללת השאירה רושם על לב העם ועל הלכות תפילה לדורות.

למרות שדברים אלו ברורים בעולם היהודי, האמת היא שבהתבוננות בעניין, יש כאן תמיהה לא מובנת. למה לומדים יסודות כה רבים בהלכות תפילה מתפילת חנה, דמות משנית שהתפללה פעמיים, ולא מתפילות משה רבינו שהיו כה רבות?

בניסיון לענות על שאלה זו, נעיין בתפילותיו של משה רבינו, וגם בתפילותיה של חנה. העיון והדיוק יביאו אותנו למסקנות מעניינות שמהן ייתכן ונוכל ללמוד רבות על מהותה של תפילה בהלכה.

תפילותיו של משה

מרגעיו הראשונים של משה כמנהיג, ניכר שהוא מקושר לקב"ה, מדבר איתו רבות, מבקש בקשות ומתפלל. הקשר מתחיל בסנה, וכבר שם יש בין משה לבין הקב"ה דיבור ברמה האישית. בסנה משה מבקש שלא הוא ילך לפרעה ולא הוא יהיה מנהיגם של בני"י. אך בקשה זו נאמר בלשון "ויאמר" – משה מדבר עם ה', ולא אלי. והוא אכן גם זוכה לתגובות, כדבר איש אל רעהו.

ניתן להבחין בתופעה זו ע"י העיון בתפילותיו בתחילת ספר במדבר, בו יש ריכוז גבוה של תפילות, רובן בלשון "ויאמר". **בחטא המתאוים**, (**פרק יא פס' יא-טו**) משה פונה לה' ומתלונן על המצב שה' הוביל אותו אליו בעקבות הבחירה במשה כשליחו - "ויאמר משה אל-ה' לָמָּה הִרְעִיתָ לְעַבְדְּךָ וְלָמָּה לֹא-מָצִיתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׂוֹם אֶת-מִשְׁאֵל כָּל-הָעָם הַזֶּה עָלָי". ולבסוף, בפסוק י"ט, מגיעה תפילתו האישית של משה בה הוא מבקש למות על מנת שלא לראות ברעתו תוך כדי הנהגת העם. לאחר מכן יש דיבור נוסף שמתפרש לפי ר' שמעון המובא ברש"י, כתפילה לכל דבר - "ויאמר משה..הֲצֵאן וּבָקֵר יִשְׁחַט לָהֶם..אִם אֶת-כָּל-דְּגֵי הַיָּם יֶאֱסֹף לָהֶם וּמָצָא לָהֶם" (שם כא-כב). לפי ר' שמעון, משה ביקש מהקב"ה שלא ייתן לעמ"י בשר באופן כזה שיגרור איתו עונש קשה, מה שניתן היה להבין מהצהרת ה' למשה שהוא ייתן לעמ"י בשר "עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא" (שם כ). **בחטא המרגלים**, (**פרק יד פס' יג-טו**) לאחר ש-ה' מודיע למשה כי הוא רוצה להרוג את כל העם, משה פוצח בתפילה קורעת לב לפני ה', נאום ארוך עם תחנונים רבים, אך היא עדיין מתחילה במילה "ויאמר" "ויאמר משה אל-ה' וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם..". על מנת שלא יהרוג את העם, משה גם מביא טיעונים רבים מנקודות מבט שונות שמעצימות ומגדילות את התפילה מאוד. ובאמת זאת אחת מתפילות משה הבודדות

שנכנסו כדפוס לתפילותנו כיום - השימוש בשלוש עשרה המידות שלמד הוא מפי הקב"ה לאחר חטא העגל. **בפרשת קרח, פרק טז פסוק טו** אנחנו רואים שמשה מבקש בתרעומת מ-ה' שלא יקבל את מנחתם של קרח ועדתו ומנמק את בקשתו בעובדה שהוא לא עשה להם שוב דבר רע שבגינו יש להחליפו כמנהיג - **"וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל-ה' אֶל-תִּפְנֵן אֶל-מִנְחָתָם.."** יש כאן דיבור ובקשה מ-ה' אך לא ברור לגמרי האם זו "תפילה". בהמשך ניתן לראות **דיבור נוסף בין משה ואהרון ל-ה'** בעקבות אזהרת ה' להיבדל מן העדה כדי שה' יוכל להענישם. **"וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל-בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יִחַטָּא וְעַל כָּל-הָעֵדָה תִּקְצָף"** (שם טז, כב). זו נראית ממש כמו תפילה - , הרי היא מתחילה מזה שכתוב **"וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם..."**, וממשיכה בפניית משה ואהרון בתפילת שבר לה' שלמרות שהם **"עצבניים"** על קרח ודתן ואבירם, הם אינם רוצים שכל העדה (=בני ישראל) ייענשו, אלא רק החוטאים בלבד.

ישנם כמה יוצאי דופן לתופעה זו- בספר שמות, ניתן להבין שמשה **צעק** על הים (לא כתוב זאת באופן ישיר, אך ה' אומק, **"מה תצעק אליי?"** ומשתמע מכך שה' צעק), ואחרי חטא העגל משה פונה ל-ה' במילים - **"ויחל את פני ה'",** והמילה **"ויחל"** היא סוג פנייה המשתייכת ל"ויתפלל". במדבר בפרקים יא-יח, יש שני מקומות בלבד בהם לשון הפנייה בתפילות משה הן לא **"וַיֹּאמֶר"**, פעם כתוב **"וַיִּצְעַק"** ופעם כתוב **"וַיִּתְפַּלֵּל"**. **בחטא מרים, פרק יב פס' יג** ניתן לראות שמשה פונה לה' בלשון פנייה מיוחדת - **"וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה'.."** לשון פנייה מיוחדת של משה ל-ה', שלא נאמרה במקום נוסף. לפי זה אפשר להבין שיש כאן תפילה אמיתית אך קצרה- מהלב, כלומר, למרות שמשה מתפלל על אחותו וכביכול היינו חושבים שיאריך את תפילתו הוא תמצת אותה לחמש מילים בדיוק! בחטא המתאוננים אין בכלל פירוט על התפילה אך כן כתוב בפעם הראשונה ויחידה בתפילות משה את לשון הפנייה **"וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל-ה'.."**

התפילה המפורסמת של משה שאכן זוכה למקום של כבוד בעולם של הלכות תפילה – היא תפילתו של משה בפרשת ואתחנן. שם כשמדברים על התפילה מדברים בעיקר על תוכנה ולא על מהותה .

דרש רבי שמלאי: לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל; מנלן? – ממשה, דכתיב (דברים ג כג) **"וַאֲתַחֲנֶן אֵל ה' בַּעַת הַהִיא [לאמר]"**, וכתוב (דברים ג כד) **"ה' אֱלֹהִים אֶתְּהַלְּלוּ לְהִרְאוֹת אֶת עֲבֹדְךָ אֶת גְּדֹלְךָ וְאֶת יַדְךָ הַחֹזֶק אֲשֶׁר מִי אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וּכְגִבּוֹרֹתֶיךָ"** וכתוב בתריה (דברים ג כה) **"אֲעַבְרָה נָא וְאֵרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה"** אשר בעבר הירדן החר הטוב הזה והלבנן". (בבלי, ברכות, ל"ב ע"א)

המילה **"וַאֲתַחֲנֶן"** בעצמה מורה על הפנייה כמתפלל, ומן התוכן של התפילה למדו שחז"ל שלפני הבקשה, על האדם לסדר את שבחיו של מקום.

בתפילות שהובאו לעיל מתוך ספר במדבר, משה פנה לקב"ה בזמן הנהגתו. מה ששונה בפרשת ואתחנן הוא שאותה תפילה היא שלו, פנייה אישית שאינה קשורה לתפקידו.

אפשר לנסות להבין את מקומו של משה, ואת מקום תפילותיו, מעדות בעניין אחר שלו על עצמו-**"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי-ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל-הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה בְּי-לִא מַלְבִּי.."** – משה פונה לעם ומסביר לו שכל מה שעומד לקרות - באותו מקרה מדובר על פתיחת האדמה את פיה ובליעת דתן ואבירם - כל אלה הם לא מעשה נקמה של משה בהם אלא החלטה של ה', ואין למשה מה לעשות בנידון. אפשר להבין מכאן שבין בני ישראל ל-ה' יש **"מתווך"**- משה, משה שומע מה יש לבני ישראל לומר ל-ה' והוא מעביר ל-ה' את הדברים. תפילות משה הן תפילות תיווכיות ולא תפילות אישיות. אולי תופעה זו היא שמסבירה את זה שרוב תפילותיו

של משה מתחילות בלשון הפנייה "ויאמר", לשון פנייה שנשמעת כמו שיחה בין שני אנשים ולא כמו תפילה ותחנון המגיעים ממקום נמוך אל מקום גבוה- ה"מרחק" הרגיל בין אדם רגיל מן השורה ל-ה'. נשמע מכאן שמשה היה מין דמות גבוהה ושונה מכל אחד מבני ישראל ולכן יש להניח כי תפילותיו הן שונות ומגיעות ממקום שונה לחלוטין מאדם נורמטיבי מהשורה.

תפילותיה של חנה

מנגד, ניתן לעיין בתפילותיה של חנה. בתנך (ספר שמואל א) מובא במשך שני פרקים בלבד סיפור על אישה בשם חנה. כל המידע שאנחנו יודעים על חנה הוא שהיא אישה אחת מתוך שתיים שהיו לאלקנה, אמנם האישה היותר מועדפת אך אין לה ילדים (או כפי שכתוב במדויק בספר שמואל- "...כִּי אֶת-חַנָּה אֶהָב וְהָיָה סִגְרָה רַחֲמָה"). לכאורה עוד סיפור על אישה פשוטה מהעם אשר לא הצליחה ללדת, אך פתאום, מסופר לנו שחנה עושה מעשה מהפכני שלא היה כקודמו- היא הולכת למשכן, מקום השראת השכינה, ו...מתפללת!

ט וַתֵּקֶם חַנָּה אֶחָרִי אֶקְלָה בְּשֵׁלָה וְאַחֲרַי שָׁתָה וְעָלִי הִפְתָּן יֵשֵׁב עַל-הַפֶּסֶא עַל-מִזְבֵּחַ הַיֵּכָל ה': י וְהָיָא מֶרֶת נִפְשׁ וַתִּתְפַּלֵּל עַל-ה' וַיְבַלֵּה תְבַכָּה: יא וַתִּזְדַּר נֶדֶר וַתֹּאמֶר ה' צְבָאוֹת אֲסִרָאָה תִרְאָה בְּעֵינַי אֶמְתָּדָ וְיִזְכְּרֵנִי וְלֹא-תִשְׁפַח אֶת-אֶמְתָּדָ וְנִתְתָּה לְאֶמְתָּדָ זֶרַע אֲנָשִׁים וְנִתְתָּיו לַה' כְּלִימֵי חַיִּי וּמִוְרָה לֹא-יִעָלָה עַל-רֹאשׁוֹ:

כבר בקריאה ראשונית ניתן להבחין באופן חד משמעי בשוני גדול בין תפילה יחידה זו לבין תפילות שהתפלל משה, שכמה מהן הזכרתי קודם. קודם כל, המילה הפותחת של תפילת חנה היא "ותקם חנה"- ותקם- מלשון לקום, היא מבצעת קימה, פעולה רצונית ועצמאית. אף אחד לא פונה או מדבר עם חנה על האפשרות להתפלל ל-ה' על מצבה או לחילופין מתלונן על מצבה וגורם לה להתפלל- חנה מחליטה באופן עצמאי לקום ולפנות לקב"ה. זאת לעומת משה, שכל פניותיו ל-ה' הן כעין חלק מתפקידו - רק אם בני ישראל פונים או מתלוננים או מדברים איתו על מצבם העגום או עושים מעשה שיש צורך בעקבותיו בכפרה, משה מדבר עם ה'.

שנית, לשון הפנייה כאן ובתפילתה השנייה של חנה היא "ותתפלל", לשון פנייה שאכן מצביעה באופן מובהק על- תפילה! חנה מתפללת אך ורק שתי תפילות ובשתיהן מילת הפנייה היא "ותתפלל", לעומת משה רבינו שמתוך עשרות תפילותיו יש רק פעם אחת בה מתארת התורה את פניותו בלשון "ותתפלל".

שלישית, בתפילת חנה, התפילה היא על חנה עצמה, חנה מתפללת בעד עצמה, מתרכזת אך ורק בעצמה וברצונה האישי שיכול לקבל מענה מהקב"ה. לעומת זאת, כמעט כל תפילותיו של משה הן תפילות על בני ישראל או תפילות על עצמו בעקבות מעשי בני ישראל ("... הָאֲנֹכִי הָרִיתִי, אֶת כָּל-הָעָם הַזֶּה...מֵאִין לִי בְּשָׂר, לָתֵת לְכָל-הָעָם...וְאִם-כָּכָה אֶת-עֲשֶׂה לִּי, הֲרִגְנִי נָא הָרִגִּי"). זאת למעט את תפילתו בפרשת ואתחנן, שלמרות שהיא תפילה שמשה מתפלל על עצמו, גם עליה יש מקום להגיד שהיא סוג של תפילה הנובעת מעצם תפקידו, הרי היא נולדה בעקבות עונש שה' נתן למשה בערוב ימיו. בשונה מחנה, הוא לא נולד עם העונש לא להיכנס לא"י.

רביעית, יש הבדל בין תוכן התפילה של משה ושל חנה. תוכן תפילתה של חנה קודם כל מתארת את מצבה הנפשי ("וְהָיָא, מֶרֶת נִפְשׁ...") והפיזי בזמן התפילה ("...וַתִּתְפַּלֵּל עַל-ה', וַיְבַלֵּה תְבַכָּה"). לעומת זאת, במשה רבינו לא מצאנו ולו פעם אחת תיאור של מצבו הפיזי והנפשי בזמן התפילה. אומנם אנחנו לא יודעים מה היתה

תפילתה עצמה של חנה (לא כתוב, כתוב רק "ותתפלל חנה ובכה תבכה") אך אנחנו כן יודעים שהיא נדרה נדר שאם תפילתה תתגשם, היא תקדיש את ילדה לעבודת ה' - מעשה מיוחד שלא ראינו בשום מקום לפניו!

ההבדל האחרון והמוחץ בין חנה לבין משה הוא פסוק שעלי אומר על חנה - "וַחֲנָה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל-לֵבָה רַק שְׁפָתֶיהָ נְעוּת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמָע וַיַּחֲשֹׁבָה עָלַי לְשִׁפְרָה". חנה מתפללת על לבה, חנה מתפללת מתוך לבה, חנה מביאה את עצמה ואת רצונה האישי לתפילה. משה לא. אומנם ניתן להבין 'ולשמוע' מתפילות משה שהן לא היו רק טכניות ורובוטיות אלא היו בהן רגש גדול ואחריות גדולה כלפי עם ישראל, אך תפילותיו לא תוארו כ"על ליבו".

לפי כל ההבדלים האלה ניתן לראות שלחנה יש תכונות מיוחדות שאותן היא מכוונת לתפילה שהפכה להיות הסמל של פנייה נרגשת ומשמעותית לקב"ה. מדובר באישה מן השורה, שמדברת מלבה, מחוברת קשר בסיסי ומהותי לתפילתה, והיא קמה ומבקשת באופן ישיר מ-ה' את בקשת ליבה. לעומתה, תפילותיו של משה רבינו הן חלק מתפקידו, תפילות "תיווכיות" כביכול, ששייכות וחיוניות לעמו, אך לא לו כאדם פרטי. ואולי זאת הנקודה – משה רבינו ידוע כאדם שאינו אדם פרטי (זה הבסיס להבנת גירושיו מציפורה אשתו, במדבר יב, א), ולכן גם כרועה הנאמן של ישראל, וגם כנותן התורה, הוא לא מהווה מודל לתפילה לאדם הפרטי.

הלכות תפילה הנלמדות חנה:

יש בגמרא כמעט דף שלם שמדבר על תפילתה של חנה! מדוע?

לאור ההבדלים בין משה לחנה שראינו עד כה, ניתן להבין מדוע חנה זכתה לתשומת לב מיוחדת של חז"ל בגין תפילתה. במסכת ברכות (לא ע"א), ציינו חז"ל ארבע הלכות שנלמדות מחנה:

"אמר רב המנונא: כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה: " וחנה היא מדברת על

לבה רק שפתייה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי לשכרה.." (ש"א א, יב).

יחנה היא מדברת על לבה' - מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו ;

רק שפתייה נעות' - מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו ;

וקולה לא ישמע' - מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו

ויחשבה עלי לשכרה' - מכאן ששכור אסור להתפלל ;

ארבעת ההלכות הללו שרב המנונא דורש אכן נכנסו להלכה היהודית המעשית, ועד היום נקראות על שמה, כפי שניתן לראות בספר "פניני הלכה" של הרב מלמד בו הוא קורא על שמה את הפרק שממנו נלמדות הלכות אלו על הגישה של הגוף, של השפתיים, לתפילה. לאחר ציטוט תפילתה, כותב הרב מלמד:

מתוך מרירות צערה זכתה לתפילה עמוקה מאוד, שפתחה שערי שמיים להולדת נשמתו של שמואל, גדול נביאי ישראל אחר משה רבנו.

אמרו חכמים (ברכות לא, ב): "מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, לא היה אדם שקראו להקב"ה 'צ-באות' עד שבאתה חנה וקראתו 'צ-באות'. אמרה חנה לפני הקב"ה: רבונו של עולם, מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד"?! אכן, את אותו השם הקדוש שנתחדש בתפילתה, גילה שמואל הנביא בפועלו, שהוא זה שזכה לגלות את הקדושה בצבאות ישראל בארץ, וזכה להעמיד דורות של נביאים, ואף זכה להקים את המלוכה בישראל ולתכנן את בניין בית המקדש."

על אותן ארבע ההלכות שראינו לעיל שלמדו חז"ל מחנה, כותב הרב מלמד, "מתוך צער העקרות זכתה חנה לגלות הלכות ומשמעויות נוספות בערכה הכללי של התפילה ואופן אמירתה. זו דוגמא לברכה שיכולה להתגלות בעולם מתוך הצער והמצוקה של העקרות."

הקריאה הזו, של בניית התפילה על פי המודל של חנה, היא ביטוי להרגשה ששוכנת לנו בלב בקשר לחנה, עוצמה שנבנית דרך הכתובים עצמם. לכן לא מפתיע שחז"ל מוצאים דרכים להעצים עוד את תפילתה- "ואמר רבי אלעזר: חנה הטיחה דברים כלפי מעלה, שנאמר (שמואל א א י) 'והיא מרת נפש] ותתפלל על ה' [ובכה תבכה] - מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה. (ברכות לא ע"א). בהמשך הסוגיה, מתארים חז"ל חוצפה נוספת שהיא מביעה כלפי הקב"ה -

'אם ראה תראה' [שמואל א, א, יא] אמר רבי אלעזר: אמרה חנה לפני הקב"ה: ריבונו של עולם אם ראה - מוטב, ואם לאו - תראה: אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וכיון דמסתתרנא - משקו לי מי סוטה ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר (במדבר ה כח) [ואם לא נטמאה האשה וטהרה הוא] ונקתה ונזרעה זרע.

חנה "מאיימת" על הקב"ה כי אם לא יקבל את בקשתה היא תעשה את עצמה אישה סוטה ואז הוא יתברך יהיה "חייב" לתת לה בן!

לחנה יש תפילה נוספת- תפילת הודיה לאחר שנולד לה בן, ממנה ניתן לראות שאף על פי שהיינו יכולים לתפוס מחנה אישה חצופה הפונה לקב"ה מתוך צרכיה האישיים, בעצם כל הדיבור שלה היה מתוך מקום טהור, ואישי וכאוב. לכן לאחר שתפילתה מתקבלת- היא מודה לקב"ה בתפילה ארוכה פי שלוש מתפילתה הקודמת בו היא מבקשת ילד.

לסיכום

בהשוואה בין תפילותיו של משה לבין תפילותיה של חנה יש מסר חזק מאוד בנוגע לתפילתנו, אותו רצו חז"ל להעביר לנו. ראשית כל, משה הוא "מיוחד מדי", על כן דווקא חנה היא מודל לכל ישראל. שנית, את הסדר של שבח בקשה והודיה לומדים דווקא ממי שידוע הכי טוב איך לסדר תפילה לפני בורא עולם - משה רבינו. חנה נותנת לנו את ה"איך" אבל לא את ה"מה". שלישית, משה, ולא חנה מוריד לנו את י"ג המידות, כי גם זה מעלה גדולה, שיכולה להינתן רק מכוחו. אך למרות כל זה, הכוח של חנה ויכולתה להוות לנו דוגמא הם דווקא בכך שנקודת הפתיחה שלה, כאב הלב, היא מה שמאפשרת לה לטפס מעלה מעלה בעוצמת התפילה ולהראות לנו את הדרך. בנקודה זו כל אחד מאיתנו נמצא וממנה כל אחד יכול להתחבר.

תפילותיהם של חנה ומשה נובעות ממקומות שונים - מקום המנהיג שדואג לצאן מרעיתו, וכזה הוא גם הקשר שלו עם הקב"ה, לעומת האדם הפשוט בישראל שניגש לאלקיו מתוך שברון לב. לאדם הפשוט בישראל, לא פלא שקשה מאד ללמוד ממשה רבינו על התפילה, כי איך נוכל להשתוות לו, למי שדיבר אל ה' פנים אל פנים? ואכן הדיבור פנים אל פנים, שהוא מעלה ענקי, כנראה בו זמנית לא מאפשר "תפילה" כפי שאנחנו, בני אדם פשוטים, חווים את הפנייה לה'. לזה אנחנו צריכים את חנה, ולכן היא זו שסוללת לנו את הדרך לעמידה בפני ה'.